

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOGA KÁROLY, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számítottak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DÉZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

„Felső-nép- és polgárisk. tanáregylet.“*)

Van-e szükség az ezen név alatt alakulóban lévő új egyesületre?

Hiszen a „Polg.-isk. orsz. tan.-egyesület“ czim alatt már létezik egy hasonló jellegű!

Ha az új egyesületre szükség van, akkor a már létező fölösleges, a mely abban, hogy az újnak megalkulását szükségessé tette, még szervezetének s irányának helytelenségét is kimutatta, mert újat általában csak azon régi helyett csinálunk, a mely hiányos és rossz; de ez a dilemmának csak első tagja, mert ha a már létező egyesület helyes czélokkal s feladatának megfelelően működött, akkor nem a régi, hanem az alakulóban lévő új egyesület a fölösleges, a mely az által, hogy a közös érdek munkájára utaltakat külön táborokba szakítja, még káros is.

Melyik hát az igazi?

Az az igazi, a melyik a felső nép- és polgáriskolákat sajátos czéljaiknak megfelelően definiálván: a szövetkezésben rejlt erőt ezen különös czélú iskolák továbbfejlesztésére érvényesíti. — De, hogy e felelet egész lehessen, ismernünk kell ezen iskolák sajátos czéljait s a már létező egyesület irányát.

A felső nép- és polgáriiskolák lényegét találóan azon név jelöli meg, a melyet viselnek; többet adnak, mint az elemi népiskola, — de nem emelkednek odáig, a hol a reáliskolák s gimnáziumok állanak.

Az elemi népiskola, mint általános iskola, az ismereteknek csak azon (alapvető) fokát képviseli, a mely minden emberre nézve minimum, — ennyivel a legtöbb ember be is éri, a kik a társadalomban kiválóan mint kézzel dolgozók szerepelnek; a reáliskola és gimnázium azonban már a mákszimum felé hatolnak, s czéljuk az, hogy a társadalomnak kiválóan észszel dolgozó munkásait neveljék. E két (alsó és felső) foglalkozási fokozat között áll középen a harmadik, az egyaránt kézzel és észszel dolgozók rendje: kis gazdák, iparosok, kereskedők, kisebb hivatalnokok; ezek nem érik be az ismeretek minimumával, de a mákszimumot sem igénylik, — annál többet, ennél kevesebbet.

*) Talán tanító-egyesület?

Szerk.

No, ezeknek való a felső nép- és polgáriskola.

A gimnáziumok, reáliskolák s a felső nép- és polgáriskolák is az elemi népiskolából kapván növendékeiket, s meg, mert tanterveik is sokban keresztezik egymást: ezen látszólagos és részleges hasonlóság után igen sokan azt hiszik s azt vitatják, hogy ezek az iskolák csak névleg különböznek egymástól, mert „voltaképpen egyek“, — holott éppen... voltaképpen nem egyek.

Valamely alapra (elemi népisk.) lehet építeni egy középszerű házat (felső nép- és polgárisk.), s lehet palotát (reálisk. és gimnázium). Sokan az elemi népiskola alapjára a felső nép- és polgári iskolák által is palotát akarnak építtetni, — holott az ők feladata csak az, hogy a kis gazdák, iparosok, kereskedők s kisebb hivatalnokok „házait“ építsék meg.

Nemcsak az ismeretek foka, hanem főként a tanítás és nevelés módja, szelleme az, a mely a felső nép- és polgáriskolákat a gimnáziumoktól kiváltképpen megkülönbözteti. Ennek a nevelési módszernek, szellemnek pedig kiválóan népiesnek, polgáriának, életre-nevelőnek kell lennie!! — Az értelmes és munkaszerető polgárság nevelésére való törekvés okozta aztán, hogy a felső nép- és polgáriskolákat részint gazdasági, részint ipari szakosztályokkal kapcsolták össze — úgy, hogy a mint a növendék ezen iskolákat elvégezte, mindjárt hozzá is kezd ahhoz a foglalkozáshoz, a melyet egész életén át folytatni fog.

Tehát a felső nép- és polgáriskolák éppen lényegöknél fogva különböznek a középtanodáktól; s hogy sokan mégis mégis összezavarják, azt nem a köztük lévő látszólagos hasonlóságnak, hanem tisztán a lényeg nem ismerésének kell tulajdonítani. Ennek kell tulajdonítani azt is, hogy a már létező „Polg. isk. orsz. tan.-egyesület“ a polgáriskolákat nem polgáriának, hanem, szemben az ezen iskolák létesítéséhez fűzött intencziókkal: egészen gimnáziumos irányban igyekezett továbbfejleszteni.

Lehet menteni e törekvést, de indokolni nem. A mentség az, hogy ezen egyesület intéző tagjai mind fővárosiak s mind gimnáziumokhoz készült emberek lévén: magában a polgáriskolában egy kisebbszerű gimnáziumot néznek, a melyet gazdasági vagy ipari szakosztályllyal összekötni — lehetetlennek vitatnak. Egy

polgáriszk. igazgató, tagja ez egyesületnek, plane nyomtatott betűkkel hirdette, hogy a polgáriskola és gimnázium csak osztályaiknak számában különböznek egymástól, de a lényegre (!) ugyanazok, mert egyikben is s másiban kevés (?) eltéréssel ugyanazon tárgyakat tanítják, s az egyikből átléphet a növendék a másikba.

Indokolni azonban nem lehet ezen irányt, mert a polgáriskola a *polgárság iskolája*, a mely nemzeti eszéljainak eredményekkel csak úgy szolgálhat, ha megfelelően *polgáris szellemben és irányban* vezetetik.

Ismerünk polg. iskolát, mely gimnáziumokhoz készült tanárok vezetése mellett is *polgáriskola* maradt, de ezen egyesekkel szemben túlnyomó azok száma, a melyek a beléjük lehelt szellem s követett modor által egészen *k i s g i m n a z i u m o k k á* módosítottak.

A már létező „Polg.-isk. orsz. tan. egyesület“ mindjárt megalakulásakor szétválasztotta egymástól a felső nép- és polgáriskolákat, ez által is jelezvén álláspontját: a polgáriskolát nem tekinti *népoktatási* intézeteknek; magát a felső népisk. tanítóktól elszigetelten alakította meg; — pedig a felső népiskola s a polgáriskola, mindketten az észszel és kézzel dolgozó polgári-rend nevelését czélozván, éppen lényegöknél fogva — társak.

A felső nép- és polgáriskolák tanítói kétféle elem-ből állanak: egyik egyetemen tanult, a másik a felső nép- és polgárisk. képezdében nyerte képesítését. A már létező egyesületben, a gimnáziumosító iránynyal, az előbbi elem dominál; az új egyesület pedig, megmaradva a népoktatási intézetek keretében, az utóbbiak kezdeményezésére alakul, — s czélja az, hogy a felső nép- és polgáriskolák számára egy erős központ létesítsen, melynek támaszával ezen iskolákat *czéljaiknak megfelelő irányban* fejleszse tovább; összeköttetésbe hozza a felső nép- és polgáriskolákat a *nya-intézetekkel*, a felső nép- és polgárisk. képezdékkel, s nagy előnye, hogy gyűléseit koronként különböző helyeken fogja tartani, a mi a testületi szellem s közös munkálkodás érdekében csakis üdvös leend. — Közlönye a felső nép- és polgárisk. képezdek s gyakorló-iskoláik tanárainak szerkesztésében, „*Felső nép-és polgárisk. Köz-löny*“ név alatt kéthetenként jelenik meg, melynek előfizetési ára egyúttal tagsági díj is szolgál.

Most csak enyiben szólván a kérdéshez, már az elmondottak után is jogosítottnak érezzük magunkat: *üdvözölni az új egyesületet!*

Bly.

A félelemről.

Folytatás.

Korán észlelhetjük, hogy a csecsemő erősebb hangra felrezen; szemhéjai, arc-, homlokizmai rendellenes mozdulatokat tesznek, szemai szokatlanul forognak, arcza bő szökellik a vér, avagy hirtelen elsápad: szóval minden külső jel arra mutat, hogy a csecsemő fél. Vajjon e félelem lelki processusai ugyanazok-e, melyek nálunk: azt nem tudhatjuk oly biztonsággal mint a külső jelek azonosságát, de következtethetjük, hogy igen, mert lényegileg ő ugyanazonos velünk. Azt mondhatják, mind-ama külső hatások önkénytelenül állottak elő. Ezzel szemben megjegyzem, hogy erős hangot eltűrünk, testi

szervezetünk elbir minden utóhatás nélkül; vagy, ha ez nem marad el, hát csak a fület. érintheti s érinti. Azon sokféle mozdulatokhoz maga a hang physikai hatása nem elég ok; ott valami erősebbnek kell lenni bensőleg s ez nem lehet egyéb mint a: félelem. Különbösen is, ha egyszer elfogadjuk, hogy a csecsemőnek vannak érzelmei: mért volna jogunk tőle a félelmet megtagadni? Az ösztönszerűség, melylyel annyi lélektani kérdést agyon nyomtak azok, kik a lelket minden mástól megtagadták a felnőtt emberen kívül, ma már — ősi hatalmából, tág köréből, nagyon alászállott. Ma már bebizonyított tény, hogy az állatok is birnak lelki működéssel, lelki étellel, csak úgy mint mi s csak fokilag különböznek tőlünk. Ma már az ösztön, nem jelentheti és jelenti a lélek, a szellem — vagy bárminek nevezzük ez erőt — hiányát avagy helyettesítőjét, hanem csak annak fejletlenebb, fokban alant álló voltát.

Én tehát állítom, hogy már a csecsemő is félhet. Ennek ellenkezőjét bizonyítgatva, azon kérdésre: mikor honnan és hogyan tanul meg hát minden gyermek félni? mit felelnék? Azt, hogy másoktól. Hát az első Én s az első Más? Avagy pl. emlékezni, megtanulnánk-e, ha bennünk tehetség nem volna reá? Épen így nem sajátíthatnánk el érzelmet sem. Másoktól tehetségeket nem tanulhatunk el, mások által nem teremthetők bennünk új erők, hanem az eredetileg meglevők gyakoroltatnak, fejlesztetnek, tartalomban bővitetnek. Igaz ugyan, hogy a félelem külső nyilvánulásai valahogy csak el tanulhatók; de a félelem benső lelki mozzanat és állapot, melyet senkitől eltanulunk nem lehet.

Igen természetesen, a lélek félelmi állapotának öntudatra kell jönnie, hogy az tényleg beálljon. Itt megint mondhatják némelyek: a gyermek nem bir öntudattal, legalább addig nem, míg az „én“-t ki nem ejti. Megengedem, hogy öntudatának nyelvben, az „én“-nel adja legerősebb tanúságát, de csak nyelvben; öntudatát, magát a lelki működést, elárulja már akkor, midőn kezével más után nyul, érzékeivel mást szemlél. „De — mondják sokan — a csecsemő első érzékelései csupa öntudatlan érzék-gyakorlatok, melyek előmozdítyák aztán a lélek tevékenység ébresztését.“ Mi az ellenkezőt állítjuk. A lélek nem alszik; neki egyik legfőbb jellege a szüntelen munkás-ság; őt nem altatjuk és nem keltjük föl; ellenkezőleg, testileg ő nyugtat s ő ébreszt fel bennünket. Ha a csecsemő szelleme szunnyadoznék, ha az érzékekre történt behatásokat, valamint a benne történőket öntudattal fölfogni képtelen lenne: mi ébresztené fel, mikor történnék ez; hiszen ily szellemi ébredés óriási s gyors változást idézne elő az illető Énben?! — ilyent pedig mi egy gyermekben sem észlelünk. Azután, vajjon nem bir-e fogalommal a gyermek már akkor is, mikor még kifejezni nyelvben képtelen? Nem ismeri anyját, apját, nem örül nekik, nem huzódik az idegen arczoktól, nem szereti ismert, kedves játékát? Kinek gyermeke van, ki észlelte annak minden mozdulatát, nem tagadhatja ezeket! Ezek pedig mind föltételezik, hogy a gyermek az illetőkről fogalommal bir, bár nyelvben megnevezni őket nem képes.

Némely külső nyilvánulások, melyekről mi a csecsemőnél félelemre következtetünk, meglehet, tisztán érzékszerveiek, phisikaiak; de mások egyenesen a lelki élet bizonyos munkássága folytán jönnek létre. Melyek tartoznak egyik vagy másik csoportba, azt általánosságban a beszélni nem tudó gyermeket illetőleg meghatározunk csak esetről-esetre, pontos megfigyelés a kö-

rülmények tekintetbe vételével lehet. A szemhunyorgatástól kezdve a sírásig és nevetésig minden testi mozdulat lehet phisikai és lehet psychologiai, — eredetere nézve. Innen van, hogy minden lélektani tudásunk a csecsemőt illetve csak tapogatózás, következtetés, mely lehet helyes, de lehet helytelen is.

Jóllehet, beismerem, hogy a csecsemő is bir érzelemmel s így félelemmel is, azt nem állítom azonban, mintha ő tudná, hogyan keletkezett lelkében valamely érzelmi állapot, avagy ő föl bírná fogni magát az érzelmet: mindez a magasabb értelem s ész dolga; ily fokúvá pedig az ő szelleme csak később fejlődhetik.

II.

A félelem nyilvánulásai, benső tünetei.

Az érzelmek mindenikének megvan nyilvánulásmódja. Lelkünk erő, öröklött erő. Phisikai-e, vagy nem? — azt nem vitatom; de beismerem, hogy fejlődésében, működésében nyilvánulásaiban nem nélkülözheti a testet; ezzel szoros kapcsolatban van, s ha ez nincs, róla sem tudhatunk semmit. A lelket magát nem érzékelhetve, saját szellemi életünk ismerete után a külső, testi nyilvánulásokból következtetünk arra s munkásságára másoknál. Ez azonban csak úgy létesülhet, ha Énünket Másra vonatkoztatni tudjuk. Saját testünk mozzanataival azonosakat találva Máson: eljutunk az elvonáshoz, vonatkoztatáshoz, mely aztán bellátatja velünk, hogy a Más lelki életében is ugyanaz történik, mint Énünkben, hogy az ő lelke is oly munkásságot teljesít, oly állapotot szenved s oly törvények szerint működik, mint a miénk. Első sorban tehát magamból indulok ki. Énem nélkül nincs Más, s nincs ehez semmi viszonyulásom, erről semmi ismeretem. Ebből következik aztán Énem azon természetes, nagyon gyakori és fontos tulajdonsága, hogy a Más külső nyilvánulásait önmagára vonatkoztatja s kutatja, saját Énében, mely lelki mozzanatok és állapotok idéznek elő a tapasztaltakhoz hasonlókat. Ha pl. nem venném észre Másban a félelem külső jeleit s ezeket nem vonathoztathatnám Énemre; ha képtelen lennék hasonló nyilvánulásokat s ezeknek megfelelő, a Máséval — következtetés szerint — meggyező lélek-működést gerjeszteni önmagunkban: úgy a félelemben nem lennék nevelhető s a félelem fogalmával nem bírnék sohasem.

E lélektani törvények vezetnek rá a félelem külső s benső nyilvánulásainak megismerésére; ezek szerint lesz általánossá róla szerzett ismeretünk.

A szemfény összezsugorodik vagy kitér; a szemet mozgató idegek működésbe jönnek s a szemgolyó különféle kép mozog vagy felakad, mintegy rángatózik; a szemhéj nagyon gyorsan csukódik-s nyílik, néha meg tartósan lecsukódva vagy tartósan nyílni marad. A fül, orr, nyelv, bőr rendellenes mozgásokat, rángatózásokat tesz, beteges tüneteket mutat. Az arcizmok reszketésszerű, gyors, szinte zsihardt s el-elálló mozgásban vannak; a fogak vacognak; a lélekzet bennszorul s így hangot adni képtelenek vagyunk, bármint járjon is nyelvünk. Minden testrész mozdulatot tesz, hogy a kellemetlen hatás elől szabaduljon, az azt okozó mást elhárítsa, hatásában gátolja, megsemmisítse. Így például a kéz hadonázik, a láb rugdos, a fej elfordul st b.

Ezek a félelem tisztán külső testi tünetei, melyek mellett hat az életműködési szerveinkre, összes idegrendszerünkre is. Reflex mozgások állanak elő; elmúlt vagy múltban levő kóros állapotok ismét s többnyire erősebb mérvben térnek vissza; gyakran állandó idegbetegségek jönnek létre. A szív működése, a vérkeringés gyorsul, lassul vagy épen szünetel; a lélekezés szakadozott lesz. Ha a szív működésében szünetel: egész testünkön hideg borzongatás fut végig, a tüdő, máj, vese, gyomor munkássága eláll; az élet megszakadtnak tesz. Ez az u. n. ájulás; de tartama alatt az ember rendkívül erős képes kifejtetni, míg az előbbi tünetek közben a test mindinkább erőtlennül, mígnem özszerogy.

Bensőleg a félelem, mint már mondtok, állapot, mely előáll valahányszor akár valami külső hatás, akár testi belső szervezetünk működése, akár saját lelkünk munkássága. Énünket rohamosan, váratlanul rendkívüleg támadja meg, avagy reánk kellemetlen jövőt ígérőleg lép föl. Félelemben átvillannak gondolatomban mindazon mód- és eszközök, melyek segítségével ez állapot képzelt vagy tényleges okát elháríthatom; de ez rendszertelen kapkodása értelmemnek; itéletem elhagy s legtöbbször a habozásból minden fontolgatást nélkülöző sokszor önkénytelenül támadt gondolat, cselekedet ment ki. E habozás iszonyuan gyötrő: szeretnék menekülni, de gondolataim oly bizarrak, oly kalandozók, zavartak, hogy legtöbbször elmellőzik teljesen azon fővágyat, melyért ők tulajdonképen létrejöttek. Higgadt gondolkodás, itélet és következtetés, valódi elhatározás ilyenkor nincsen. Az emlékezet és képzelet — különösen ez utóbbi — uralkodik most, féket vesztve s igen gyakran vakmerő tettekre ragadva. Annyi vágy lép föl egyszerre, hogy a kellemetlen helyzetből szabadulásvágya mellettük szinte elvész; szabad akaratról szó sem lehet. Vallásos embernél mindjárt felvillan s állandóan megmarad azon gondolat, hogy e kínzó állapotot valami bűneért róttá rá a Mindenható.

Ezek — röviden elsorolva — a félelem külső és belső tünetei, nyilvánulásai.

(Folyt. köv.)

Ujfalussy.

A család és a nevelésügyi sajtó.

I.

(Folytatás.)

Ha a nevelésügyi sajtó a szülőknek a legjobb tanácsokat is adja, s a család azokat követi is, még még is hiábanvaló, mert azt állítják, hogy a gyermek hibái és erényei mintegy vele születtek.

Igy sok gyermek a lopásra való hajlamot úgy szólva magával hozza a világra, s daczára a legszebb nevelési szabályoknak, tovább lopnak. Hogy ez mintegy velőkszületett, abból látható, hogy egy családban, hol a legjobb nevelés uralkodik, a derék gyermekek mellett egy tekergő is előfordul, ki egészen elfajult.

A mi az utóbbi ellenvetést illeti, ezzel szemben azt mondhatjuk, hogy nincs két gyermek a világon, kik ugyanazon nevelésben részesültek volna. A szülők mindegyik gyermekhez mások, de viszonyuk is más az egyik mint a másikhoz; a családi körülmények változnak; és ki ne ismerné családjainkban a rajkok helyzetét.

Hogy a gyermeknek veleszületett tulajdonai vannak, ebben van egy kis igazság is.

Kétségtelen, hogy a gyermek fogékonysága, élnékesége, állhatatossága különböző fokú. Az egyik hidegvérű, a másik nagyon mozgékony; az egyik születése óta élénk, a másik buta, gyenge elméjű.

Szóval az, a mit mi vérmérsékletnek nevezünk, többé vagy kevésbé már a gyermek, bölcsőjében van.

De éppen ezért rendkívül fontos a nevelés; ezért van szükségünk oly rendszabályokra, a melyeket nem mindenik atya vagy anya tud. Hogyan kell azon gyermekkel bánni, melynek alsóbbrendű érzékszervei túlerősek, hogy ne legyen nyálánk; mikép bánjunk a hidegvérűséggel, nehogy restséggé fadjúljon; hát a csapodársággal? stb. Hogy e kérdésekre megfelelhessünk, az arra való képességet nem álmodhatjuk meg; szükségös, üdvös erre a sajtó útmutatása.

A legaggályosabb ellenvetés minden nevelésügyi irat ellen az: A sajtó nevelésügyi tanácsadása nem szükséges, mert a helyes tapintat minden apának, anyának megmondja, mi a teendő. A nevelési iratok csak tévútra vezetnek, legjobb ha mindenik nevelő saját meggyőződését követi. Szeretet és helyes tapintat mindenre képesek, ezek a nevelés főszlopai.

Igen gyakran helyesen vezérelnek bennünket, de nem mindig. E tapintat egy atyát annyira vitt, hogy gyermekeit idegen emberek előtt mindig elpálholta. Egy anya azt hitte, hogy a gyermekeit csak bánatos, fájdalmas kérésekkel lehet az igaz útra terelni.

Egy apát nevelési bölcsessége meg arra tanította, hogy bizalmatlan legyen gyermekei iránt. Ő tehát, ha a fiúk valahol látogatóban voltak, megparancsolta nekik, hogy minden alkalommal ódulát hozzanak arról, hogyan viselték magukat. Nem csoda, ha valódi erkölcsi romlás volt következménye e természetes tapintatnak. Mit művel még aztán a szülői majomszeretet, erről ne is beszéljünk. Szóval a szeretet és a természetes tapintat dacára is szükség van a nevelésügyi sajtóra.

Mások meg büszkén azt mondják: Mit törődjem én a nevelők cikkezéseivel, magam jó példát adok gyer-

mekemnek s készen vagyok! Ez igaz akkor, ha a nevelő minden tekintetben példányszerű. De fájdalom nem mindenki az. Sutermeister „Világ és szellem“ című könyvében azt mondja: Ha a neveletlen szülők nyugsgó tömegét látom, bámulva kérdelem: Hogy van az, hogy fiaink még oly jó magaviseletűek? Ha a jó apa egy illetlen tréfát mond, ha mindig az ételeket bírálgatja, ha egy kissé mámoros, ha másokat gunyosan ostoroz, ha a vallási szabad gondolkozással hivalkodik, bizonyára nem fogja beösmerni, hogy gyermekeinek rossz példát ad, pedig úgy van. „Igazat tenni, mondani a gyermekek előtt ez a legjobb nevelés, mondja Moscherosch, a paedagog: a szülők példája azon erkölcsi légkör, a melyben a gyermekek egészségesek lehetnek vagy el is pusztulhatnak. És éppen azért, hogy ezt az igazságot, mint örök lángot a család előtt lobogtassuk, tevékenyen kell működnie a nevelésügyi sajtónak, inteni kell ott, hol a gyermekekkel szemben egészen megfélekednek.

Midőn egyszer egy apától azt kérdezték, ha vajjon olvas-e valamit a nevelésről, azt felelé, hogy arra nincsen szüksége, mert az ő nevelési evangéliuma a bot, az megteszi csodáit. A jó bot, mily gyakran téveszti el hatását, mily gyakran szüli éppen az ellenkezőjét annak, a mit elakartak vele érní; mennyi hiábanvaló könnyeket, mennyi dacot, keserűséget idézett elő, megölte a becsületérzést, a szemérmét; és bünei nagyobbak mint szerencsés curái.

Éppen az a nevelő, ki a bot, e gyanus orvoszeret után nyúl, igen gyakran igénybe vehetné a nevelésügyi sajtó tanácsát, útmutatásait.

Ha még azt mondják: A gyermekeket nem lehet könyv szerint nevelni (természetesen nem úgy, mint egy ruhát minta után), az örökös leczkéztetést unom, ez igen komoly valami, az olvasmány mullattasson stb. mindez ellenvetések magokat czáfolják meg. Ha sikerült a nevelésügyi sajtó iránt táplált előítéleteket eloszlatnunk, az ellenvetéseket legyőznünk, szoljunk még röviden e sajtó áldásos hatásáról. De erről a jövő számban,

Czirják Albert.

T Á R C A

Széchenyi István az 1825-ki országgyűlésen.

Mekkora lélek és mekkora szerencse, a mi őt fentartotta, alig lehet elképzelni. Tény azonban, hogy két végletbe rohant különösen, egyik a vallástalanság véglete, másik a szenvedélyes szerelemé. Az első a hit formáinak lenézését idézte elé s mint egy modern Faust, a tagadás és istentelen élet karjaiba dobta magát. A másik megtanítja érezni és szenvedni s rajongással tölti el lelkét s a költészet, művészet kiválóan érzelmes termékei tanulására vezeti, melyek örök küzdést, örök vágyat és szenvedélyt fejeznek ki, mint Byron Child Haroldja, Manfredja sat. E szenvedély viszi 1814-től a naplóírásra, majd útazásokra egész Európában, melyek közt lelke kitágul s a tapasztalások árként ömlenek be szemén, fülén s érzékeivel tapogatja az emberiség életét.

E benyomásokról tett jegyzéseinél alig tudok valami érdekesebbet. Méltók ezek a lélekvizsgálók észleleteire, a költők figyelmére. Mert Széchenyi érzékeny s küzdő természeténél fogva mindent élénken fog fel, sőt tulságosan. Természete tépelődésre és önkínzásra hajló. Vannak emberek, kik bármit tesznek, minden comicummal végződik.

Széchenyinél mindennek tragicus alapja van. Ebből világos, hogy minden benyomás attól függ, hogy a sziv miként dolgozza föl. Azt mondhatnám, hogy a sziv akként bánik a benyomásokkal, mint a művész a márvánnyal. A szivtől függ, hogy egy hatásból mi legyen: játék, gyötrellem, küzdelem vagy halál: éppen mint a művész akarata a márványból egy Hercules, egy Venus, egy Satir szobrát alkotja meg vagy könnyelmű bohoczczá faragja.

Nem kísérhetem itt nyomon e küzdelmeket. Elég megemlítnem, hogy egy nő, kinek nevét karjába vágja s ki

majdnem az öngyilkosságba hajtja, kosarat ad neki s Széchenyi 1819-ben Czenkre vonul s egy félévet ott tölt.

Ez időre esik teljes átalakulása. Magáza merül és elmélkedik mint egy az önszemlétre kárhoztatott carthausinus vagy a külvilág iránt érzéketlen buddhista. A lényeges önismeretbe és átalakuláshoz hozzájárult azonban az is, hogy 1819-ben majdnem a tengerbe fulladt Catanánál. Sokat elmélkedve istenről és hallhatatlanságról, ifju tüzzel áttanulmányozott csomó vallásos könyvet; ápr. 18-án az Aetnát, nézte meg, aztán meggyónt és elment fürödni a tengerbe, mit maga így ír le: Catania, 1819 ápr. egy órakerék után. „A tenger igen nyugtalan volt. Midőn belé akartam ugrani, csekély borzadást éreztem. E félelmet férfiatlannak tartván, a tengerbe ugrottam. Én nem vagyok a legjobb úszó és midőn a vízből ismét feljöttem, egy nagy hullám megragadott és úgy csapott a sziklához, hogy elszédültem. Ugyanazon hullám megragadta a komornyikommat és a sicíliai cicerónét, kik mind a ketten felöltözve valának s a partról néztek engem. A hullám mind a kettőt a tengerbe vetette... A segítség messze volt; én azonban visszanyertem eszméletemet és fejemet fölemelve, igyekeztem a molóhoz uszni; de a víz megragadott és a síkos láva-part-hoz csapott, úgyhogy valószínűleg a fejem betört volna. ha kezemet nem nyujtom előre. Az összeütközés oly erős volt, hogy lehulltak ujjaimról a körmök és mélyen visszacsapott a hullám a tengerbe. Azt hittem, hogy végem van; de azon gondolat, hogy félórával előbb a legnagyobb alázatossággal imádtam az istent, nagy megnyugtatót nyujtott nekem, gondolván: itt ért el tehát sorsom és rövid idő alatt porrá válok, elfeledve mindazoktól, kik engem annyira szerettek. Ez érzéstől áthatva semmi nagyobb megerőteltést nem tettem megmentésemre. A habok fel- és lehánytak; azonban szerencsére a léleket megőrzve, nem ittam vizet, de gondolataimban készen voltam a halálra és a gondolatok közt a kék ég terült el fölöttem és oly könnyűnek tetszett meghalni... Azonban gondolám magamban: mégis alávalóság lenne azt előmozdítani és lelki jelenlétemnek minden erejével igyekeztem a sik tengert elérni és a veszedelmes sziklától távol jutni, mi sikerült is, hol azon kis hajó várt rólam, mely másik két társamat, kik a vízbe estek, nagy fáradsággal a habok közül kimenté. Én sokszor voltam életveszélyben, oly boldogan és meglegedetten azonban nem mentem volna át a másik életbe mint akkor, és most a pillanatban egész nyugodtan és meglegedetten keresem fel ágyamat, miután tegnap a szent vacsorával éltem és csak egy hajszálra mult, hogy életemet el nem vesztettem.“

Arra a meggyőződésre jut, hogy a lelki nyugalomra nézve nem csupán lelkünk sugalatainak követése szükséges, hanem a vallás külső formáinak is megtartása, mert ezek nem holt, élettelen intézmények csupán, hanem bizonyos látható alakok, melyek égi dolgokat foglalnak magokba s ki azok szerint él, voltaképp az ember által felfogható hit kijelentéseinek engedelmeskedik.

Azonban átalakulására mégis sikertelen szerelme folyt be leginkább, maga mondja, hogy tiszta, de nem viszonzott szerelem, elérhetetlen remények és elenyésző képzeletek világos pillantást engedtek lelkébe vetni. Ez átalakulás mint mondám, 1819 végére és 1820 elejére tehető, mi alatt Czenken él.

Ugyanakkor kezdi sejteni, hogy nagy pályára van hivatva. Mások is figyelgetik rá. Egy ismerőse azt írja „Sohasem fogom önnek megbocsátani, ha nem lesz nagy ember.“ Maga 1820-ból így ír naplójában: „Ugy érzem, mintha még sok rejlenék bennem s mintha végre mégis sok mások fölött kitüntetve fognék lenni, — amolyan közömbös hétköznapi életet élni egész lényemmel ellenkezik.“ Tanulja

a magyar közjogot, 1820-21-ben Debreczenben a hadgyakorlatok alatt megismerkedik a magyar néppel, utóbb utazást tesz Erdélybe is. Ugyanez időben Wesselényivel való ismeretsége a szunnyadó hazafi érzéseket erősebben rázza fel, mivel utóbb gyakorlati célból Angliába és Dél-franciaországba utat tesz. Elhatározza arra vállalkozni, hogy a jövő nemzedék egy lépéssel menjen előre a világosság felé. Komoly elhatározásait, tanulmányaiban való megerősödését előmozdítja atyja halála; majd utóbb az 1823-24-ki ujonczozási és adószedési erőszakok; ismeretségei a jobb hazafiakkal, különösen Felsőbüki Nagy Pállal, kihez látogatást tesz. Szilárd meggyőződésekhez jut, mi közben így állapítja meg nézeteit.

„Elvem becsület, hűség, engedelmesség a császár iránt. Forró ragaszkodás az alkotmányhoz.

Szigoru megtartása a törvényeknek.

De bezzeg mi legyen, ha a király maga sérti a törvényt?

A hipocrisis immár tetőpontjára hág. Oh ezen szövetség.

Tehát: vagy tűrni, szenvedni, fizetni és szolgálni, vagy készen lenni mindenre, az akasztófára is.“

A Széchenyi átalakulása így befejeztetett s midőn az 1825-ki országgyűlésre megjelent, jó formán oly ember volt, ki szenvedélyeit az ész kormánya alá rendelte már; ki tanulmányaiban, ha nem is a Corpus Jurisban, bizonyára magasabban állott, mint a követeleg legnagyobb része s ki végre hajtotta azt az új életro jutást, melyért 1820. decz. 12-én így imádkozott. „Hatalmas bírása a földnek, a megfoghatatlan mindenségnek, a ki előtt bámulattal és imádat-tal leborulok, és csak gyöngeségemnek, aggódva dobogó szívemnek vagyok tudatában, hagyj az orény, a tökéletesedés felé jutnom. Add nekem a mentő vigaszt és a lélek eszindes békéjét, mely nélkül az ember a te szemlélésedben nem élhet, erősítsd gondolkozó tehetségemet, hogy tiszta képzelő erő által hozzád, fölemelkedjem, jóságodat és nagyságodat megismerjem és léteimnek indokát felfogjam. Tisztisd meg kedélyemet előítéletektől és töltsd meg szívemet határtalan odaadással és szeretettel az összes emberiség iránt. Vonj te magad fátyolt lefolyt életemre s hagyj kalandjaimból, hibáimból és vétkeimből tisztulva új életet kezdenem.“ (Budapesti szemle VIII. 157)

(Folytatása köv.)

Dr. Ferenczi Zoltán.

A familistère népiskolái Guise-ben, Franciaországban.

Godin meleg emberszerető és szocialista francia, k egyszermind szép vagyonnal is birt, néhány évvel ezelőtt kivirta régóta ringatott óhaját és Aisne megyében Guise nevű városban, gyárt alapított, hol a munkásoknak valódi palotát emelt, üveggel fedett nagy udvarokkal, vízvezetékekkel minden emeleten, gázvilágítással, pompás parkkal, olvasó és felolvasó termekkel, könyvtárral szinbázsal, hangversenyteremmel stb. Minden munkás, szüksége szerint, kisebb vagy nagyobb szállást bir ott, melyben tökéletes úr és gazda, a folyósokat lépcsőzetet, udvarokat pedig az igazgatóság tartozik példás tisztaságban tartani. Korház, bölcsőde, iskola, menedékház az öregek számára, ez mind kitelik a társulattól, melynek minden munkás tagja. A munkás fizetésén kívül részes a jövedelemben, száztólit kap a nyereségből, s ennek egy részét aztán arra használja, hogy a közhasznu intézményeket fizesse és részvényes is legyen lassan-lassan.

Most már sok munkás tekintélyes részvényes is, noha a gyár csak tíz év óta áll fenn. Godin kénytelen volt eleinte akárminő munkásokat fogadni, azokat, kik ajánlkoztak, s ezek nagyobbára egész műveletlen emberek voltak, de annál jobban bizonyítják, hogy új gazdasági rendszeren alapuló terve életképes és valóban a praxisban is kivihető. A második nemzedék már egész művelt emberekből fog állani. Minden gyermek, természetesen, tanköteles, és 400-an tanulnak fiuk és leányok együtt, Tinayre-né buzgó igazgatónő vezetése alatt. Tinayre-né azelőtt több évet töltött Magyarországon, Kassán és Budapesten leginkább, és mindenki bámulhatta benne a kiolthatlan meleg emberszeretetet, mely saját érdekeit is mindig elfeledtette vele, pedig hat árva gyermeket egyedül ő tartotta fenn és nevelte fel csupán tanításából, francia leckeiket adott reggeltől estig. Gyermekei mind magyarok lettek, mindenik kiképezte magát valamiben és egész folyékonyan beszélnek most is nyelvünket, ámbár mindnyájan visszatértek már Franciaországba. Az egyik fiu a pesti rajz-akadémia jeles tanítványa volt és Párisban egyik képe már jutalmat is nyert a szalon-ban (évi képképzőművészeti kiállítás). Míg az egyetlen leány a zeneakadémián Lisztnek egyik legszorgalmasabb növendéke volt. A testvérek már mind önállóan keresik kenyerüket, s midőn összejönnek mindig magyarul társalognak s szeretettel emlékeznek második hazájokra.

Tinayre-né ezalatt egész lelkesedését és buzgalmát, a Familistère (igy hívják a Godin gyár alapítványát, melyhez boltok és vendégfogadók is tartoznak) növendékeinek áldozza. Főképp azon fáradozik, hogy a gyermekek értelmét és erkölcsi érzékét fejlessze, s menyire ér czélt ebben mutatja két kis fogalmazás, melyet egy tíz éves leányka és egy tíz éves fiucska írt, és melyet a Familistère közlönye adott ki mutatványképen.

Erkölcsei feladatul ki kellett a gyermekeknek írásban fejteni, mi a különbség az ember és állat között. Ime a kis leány dolgozata:

„Két ezer évvel ezelőtt, mikor hazánkat Galliának nevezték, a férfiak visszavonultak a barlangok mélyébe, azon állatok bőrével takaródtak, melyeket a vadászaton megöltek. Kőből faragtak magoknak baltákat, melyek igen alkalmatlanok voltak s csak ezekkel meg bátorságukkal védekeztek a vad állatok ellen. Ma elenben az emberek vászonnal és posztóval fedig testöket, a mi sokkal alkalmasabb a vadállatok szőrénél, jól épített tágas házakban laknak, vannak puskáik és pisztolyaik, melylyel messziről lelőhetik a gonosz állatokat.

Látjuk tehát, hogy az emberek haladtak.

Vizsgáljuk már most az állatokat.

Azok nem igen haladtak, a méhek ép úgy készítik el a mézet mint századokkal ezelőtt, a madár úgy rakja fészket mint három ezer éve. És így van a többi állatokkal is.

Az ember törvénye tehát a haladás. A haladás törvényei pedig: élni és mások életét elősegíteni, fejlődni és mások fejlődését előmozdítani, mindazokét kik, körülünk vannak, mert mind felebarátaink.

Továbbá a haladás előmozdítója: a munka. A munka a három emberi erő gyakorlata. A test, az értelem, az akarat gyakorlata, azaz a testierő, vagy az erkölcsi erő felhasználása. A munka a haladás tényezője az embernél. És mivel hogy az emberi haladás csakis a munka által mehet végbe, mindnyájunknak dolgoznia kell. A munka az embernek égi hivatása és boldogsága is. Erről az állatoknak nincs fogal-

muk, és a testvérségről sem, a szeretet azon szent érzéséről, mely bennünket arra kéri, hogy ne tegyük másoknak azt, a mit nem akarnók, hogy nekünk mások tegyenek.“

Dallet Mária, 10 éves.

A kis fiu pedig imigy okoskodik:

„Az ember képes tudományt szerezni, az állat nem. Az ember szervezett társaságban él, az állat nem. Az állat nem halad, nem tesz fölfedezéseket, mint az ember. Mondjuk például egy kutyának: „Találj te fel egy új gépet.“ Vajjon meg fogja-e teenni? Nem az bizonyos. Azonban mondjuk ezt a gyár egyik mérnökének, ő, ki gondolkodó értelemmel van megáldva, gondolkodni fog és fel fogja azt találni.

E szerint az ember feltalál, az állat nem.

Az ember czélja a haladás, a mely az ő égi vezetője.

Kötelessége előmozdítani:

1-ör saját fejlődését,

2-ör felebarátainak fejlődését,

3-ör azon földgömb fejlődését, melyen lakik.

Minden embernek kötelessége fejleszteni testi erejét, testileg dolgozva, értelmi erejét: a tanulás által, erkölcsi erejét, a jók és bölcsök életét figyelve s azok nyomába indulva.

Az ember legszebb kötelessége a munka, mely a haladás tényezője. Ez éltet és tesz emberré. Az állat arról mit sem tud.

De van az embernek még egy más kötelessége, az a testvérség. A testvérség azt követeli tőlünk, hogy úgy bánjunk, véreinkkel, a hogy mi szeretnők, hogy velünk bánjanak.

Tisztelet tehát a munkának és testvérségnek, mi megkülönböztet minket az állattól!“

Fournier Gyula, 10 éves.

Látszik ezen dolgozatokból, mily egészségesen fejlődnek a gyermekek és mily önállóan tudnak már gondolkodni és írni, sok eszmét kelthet fel bennünk e gyermekek fogalmazása.

De Gerando Antonina.

S Z E M L E.

Románia oktatásügye. Közlehebről jelent meg a Románia oktatásügyének 1882/3-iki állapotát feltüntető hivatalos jelentés, melynek adataiból idézzük a következőket: Romániában jelenleg van 2459 falusi vegyes elemi iskola, a melyekben 2101 tanító és 358 tanítónő működött; — ez iskolákban járt 74.532 fiu és 8544 leánygyermek, összesen 83.076 tanuló. A 146 városi elemi fiu iskolában 475 tanító és 23.832 tanuló volt. Városi elemi leányiskola volt 125, melyekben 342 tanítónő 12.989 növendéket oktatott.

Van továbbá Romániában 7 lyceum 160 tanárral és 19 gimnázium 180 tanárral. A lyceumokba 2108, a gimnáziumokba 2077 tanuló járt. Van 9 papnevelő intézet 99 tanár és 1512 növendékkel; 8 elemi iskolai tanító-képző 85 tanár és 741 növendékkel; 5 kereskedelmi iskola 56 tanár és 772 növendékkel; 31 különböző szakiskola összesen

217 tanuló-és 2316 növendékkel. — Van két egyeteme az egyik Bukarestben, a másik Jassyban. E kettőn együtt 87 tanár működik s a hallgatók száma 693. A bukaresti egyetemnek 4 nőhallgatója is van, a kik közül egy nyelvészeti, egy bölcsészeti s kettő orvosi tanulmányokat végez. — A magán iskolák száma meglehetősen nagy, ugyanis 205 különböző magániskola 1120 tanító és tanítónővel meg 13,124 mindkét nembeli növendékkel. — Az iskolák összes létszáma 3028, 5424 tanerővel és 144,566 (mindkét nembeli) növendékkel.

*

Algier népoktatásügye. Algierban a francia népoktatásügyi törvény van érvényben, néhány, a helyi viszonyok okozta módosítások figyelembe vételével. A gyarmat minden községe köteles a lakosok szerint egy vagy több iskolát berendezni. — A költségek fedezésére az állam is nyújt segítyt. Minden iskola határozottan felekezeti jelleg nélküli, vallás oktatásban a különböző hitfelekezetek lelkészei az iskolán kívül részesítik a tanulókat, a hatóság csak kivételképen ad engedélyt arra, hogy a vallás a rendes tanórán után az iskola helyiségében taníttassék. Az iskolakötelezettség, egyelőre csak az európai származású gyermekekre vonatkozólag, a 6—13 éves korig tart. — Az arab gyermekeket jutalmakkal édesgetik az iskolába. A francia nyelvet megtanuló arab gyermek 300 frank jutalomban részesül. — Az iskola látogatás fokozására ruhákat, taneszközöket, stb. osztogatnak sőt az iskolába járó arab gyermekek közt. Valószínű, hogy az iskola kötelezettség közelebről s benszülőttekre is kiterjesztetik. — A benszülőttek részére fentartott iskolák tantárgyai: francia olvasás és írás, a számtanból a négy alapművelet s a méter rendszer ismertetése, Franciaország és Algier történelme és földrajza, olvasás és írás arab és berber nyelven.

*

Anglia.

Dr. Roberto Károly a „British Association“ gyűlésén nagy figyelmet ébresztett egy felolvasásával, melyben az emberi test növéstét kor szerint meghatározta. Felolvasását egy táblával illusztrálta, melyen több mint 53,000 angolon megejtett mérései után kijelölte a rendes növések középárányát. Ily táblával mind az iskolában, mind a családban könnyű figyelemmel kísérni a gyermekek növéstét. Érdekesnek tartjuk kiemelni a tanulmányból a következőket: a leányok 11 $\frac{1}{2}$ és 14 $\frac{1}{2}$ év között tényleg magasabbak s 12 $\frac{1}{2}$ és 15 $\frac{1}{2}$ év között nehezebbek, mint a fiúk. A nyilvános iskolai fiúnövendékek csaknem 7 hüvelykkel magasabbak az ipariskolai fiúnövendékeknél, míg ellenben azok, a kik kenyérkeresetre vannak útálva, mindeniket felülmúlják.

Angliának és Skóciának egyetlen kerületében sem oly rossz az elemi iskolázás állapota, mint a londoniban. Itt nincsen sem kellő számú iskola, sem rendes iskolába járás. Ennek az oka különben egyikfelől abban lélhető, hogy London lakossága rohamosan szaporodik és hogy a lakosok tömegesen vonulnak egyik részéből a másikba, úgy, hogy néha egy-egy iskola csaknem üresen marad, míg a másik helyen egy sincsen. Hogy csak a havi szaporodásnak meg lehessen felelni, szükség volna, hogy a londoni iskolaszék minden hónapban 1000 növendék számára építtessen új iskolát. Hogy az állandó hiányok is fedztesseken a jelenlegi iskolaszéknek a következő két év alatt a tanév tíz-tíz hónapjában hat-hat iskolát kellene hogy megnyisson, vagyis szüksége volna legalább is 18.000,000 (tizennyolcz millió) forintra, és a főváros 13 éven felüli gyermekei még akkor sem részesülének nevelésben.

Bs.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az Eötvös-alap érdekében.

Magyarország néptanítói, tisztelt kartársaink!

Közeledvén az idő (1884. január 25-dike) a melyben az Eötvös-alapra történt gyűjtésünk egy évi eredményéről be kell számolnunk, tartozó kötelességünkhez híven ismét fölemeljük eső szótunkat előttetek, hogy intézetünket az egy forintnyi évdíj beküldése által támogatni el ne mulasztátok.

Járuljatok minél számosabban még a jelen gyűjtés bezárása előtt az Eötvös-alaphoz, hogy minél fényesebben hirdethesse ez néptanítói egyesületeink életének nemes irányát, nagyjaink iránt való kegyeletünknek magasatos voltát s ama szent testvéri szeretet hatalmát, mely felekezeti és nemzetiségi különbséget félre téve — egyesíti nemzetünk néptanítóit, hogy kartársaikon és övéiken segíthessenek az inség idején, hogy az árvákat és az özvegyeket gyámolíthassák és azoknak új erőt adjauak, a kik azon szent feladatban, hogy jeles tehetségu gyermekeikből a hazának kiváló polgárokat neveljenek — anyagilag kimerültek már.

Vegyétek figyelembe, hogy a mily mértékben szaporodik közöttünk azoknak száma, a kik a kartársi szeretet oltárára áldoznak — oly mértékben emelkedik a néptanítóság társadalmi állása s ezzel arányban fokozódik azon jelesek tábora, a kik készséggel megadják a magyar népnevelők karának az őszinte tisztelet és szeretet adóját.

És ti tisztelt kartársak, a kik velünk együtt már éveken át azért küzdöttetek, hogy Isten és nemzetünk dicsőségére egy hatalmas nemzeti jótékony intézményt hozzatok létre — fogjatok újult erővel a szent munka folytatásához; mert közeledik az idő, a melyet évek óta epedve vártunk.

Áldás követi a nemes munkálkodásokat! Az Eötvös-alap évről évre erősbül. A jel-n 1883 dik évben 3000 forintnyi segítyt nyújtott és még is 4000 forintnál többet tőkésíthetett — és e mellett iker-testvéreinek, az Országos-tanítói árvaháznak alaptőkéje is fényesen gyarapszik. Napról-napra szaporodik azok száma, a kik a magyar néptanítói kar ezen két áldott intézete iránt melegen érdeklődnek.

Azon ellenséges indulat is, mely némely körökben e két intézmény iránt mutatkozik — meg fog szűnni — mihelyt meggyőződnek lelkes egyház-nagyjaink arról, hogy az Eötvös-alapot és az országos tanítói árvaházat illetőleg téves adatokkal bírnak. Nem hiszük és nem hihetjük el, hogy hatalmas és igazságszerető papifejedelmink ne látnak benső megelégedéssel, hogy Krisztus ama szent parancsolata: „Szeressétek felebarátaitokat mint ön-ön magatokat!“ — a magyar néptanítóságban hű követőkre talált. Avagy lehetséges volna e az, hogy e két emberbaráti intézetnek ellenségei legyenek azok, a kik Krisztus parancsait hirdetik — a kik oly tényeket láthatnak maguk előtt, minőket az Eötvös alap intézményének multja szolgált. Két ízben osztotta ki már az Eötvös-alap jótéteményeit s közel 15 ezer forintot nyújtott a tanítók özvegyeinek és árváinak s a tanítók jeles tehetségu tanuló gyermekeinek részint segély részint ösztöndíjak alakjában. A segély összegék és ösztöndíjak két-harmadrészt (10 ezer forintot) katolikus tanítóknak, illetőleg övéiknek ítélte oda az az osztó bizottság, a melyben minden egyes felekezeti és nem felekezeti tanítói egyesület képviselője jogosan részt vehetett. Sem a gyűjtő-sem az osztó-bizottság nem adott okot arra soha, hogy őket részrehajlással, szükkeblüsséggel vádolhatná akárci is. Szerényen munkálkodik, de a szent ügyhöz méltó lelkesedéssel és kitartással —. Működésükről nyilvánosan számoltak a nagy közönség — és a tanítói egyesületek képviselői előtt. Részletes számadásaikat évenként feltejesztették a magas kormányhoz felülvizsgálás végett.

Ily működés által megnyerte az Eötvös alap ügye a sajtó s a nagy közönség rokonszenvét, kivívtva a közoktatásügyi minister Ó Nagyméltóságának kegyes jó indulatát és pártfogását. A Minister Ur Ó kegyelmességének jó indulatu pártfogásáról tanuskodik azon magasatos esemény is, melyet az Eötvös-alap történetében a legfényesebb lapra jegyezhetünk. Ó hívta fel dicsőségesen uralkodó Urunk és királyunk legkegyelmesebb figyelmét a magyarországi néptanítók szerény törekvéseinek zsenge eredményére s Ó felsége I. Ferencz József, Magyarország apostoli királya kinyújtá áldó kezét a néptanítóság két emberbaráti országos intézetének támogatására és védelmére.

Amaz 3000 forintnyi legkegyelmesebb alapítvány, mellyel az Eötvös-alap és a tanítók országos árvaházat a király kegye kitüntette — szent erkélyéje lón a szeretet azon oltárának melyet a magyar néptanítóság emelt. Legyen áldott a kéz, mely védőleg és buzditólag kiterjeszkedett fölének.

Nem aggodunk már ezen túl az „Eötvös-alap“ jövője fölött! A mit a magyar király felkarol, az nem vesztet el, míg az ezüst Dunának nagyfőkörén egy honfi szem pihen s magyar lakik a parton s a hazának csak egy romlatlan gyermeke le zen!”

Fogjunk tehát azért újult erővel a szeretet szentmunkájához, ne akadjon magyar néptanító, ki hideg szívvvel nézi szűkölködő kartársainknak és övéinknek szenvedéseit, aggodalmait. — Maga Magyarország apostoli királya serkent bennünk a testvéri szeretet gyakorlására.

És ezzel mi alulírottak mint a III. egyetemes tanítói gyűlés által az Eötvös-alap gondozásával megbízott testület ezuttal utolsó ízben szoltunk hozzátok Magyarország néptanítói tisztelet kartársaink! — Neusokára átvesszi tőlünk az Orsz. tanítói gyűlés által kiküldött Eötvös-alap ügyi bizottság a teendőket. Elbucszunk tehát előttek azon tisztségektől, a melyre a ti bizalmatok hívott fel — de nem vesznék bucsut sem az Eötvös-alaptól, sem azoktól a kik ezért munkálkodni szent kötelességünknek ismerik. Isten velünk!

Az Eötvös-alap gyűjtő központi-bizottság nevében:

Péterfy Sándor,
elnök.

Luttenberger Ágost,
titkár.

Örlei János,
pénztárnok
(Ösz-utcai iskola.)

500,000 forint népiskolák építésére.

Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszter, a képviselőház jan. 10-iki ülésén a következő törvényjavaslatot terjeszté, az ország különböző vidékein állítandó állami iskolai épületekre megkívántató költségek fedezéséről.

1. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazatik, hogy az ország különböző vidékein állami elemi- és polgári iskolai épületek felállítására, az 1884-ik évtől számítandó s egymásután következő öt év alatt száz-száz ezer, összesen 500,000 forintot fordítasson s ez összeget 5%-os kamattal 1% törlési hányad fizetése mellett szerkeztesse be.

2. §. A kölcsönvett 500,000 forint tőke 37½ év elforgása alatt törlesztetik; a kamat és törlési hányad, a népnevelési szükséglet czime alatt évenként felvett összegből fedeztetik.

3. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

A törvényjavaslat indokolása így hangzik:

Mióta az ország minden vidékén a népiskolai oktatás virágzásnak indult s ennek eredménye a tanítás és tanulás szükségérzetét még a nép alsóbb rétegeiben is felébresztette, azóta a tanítás ügyének előmozdítására alakult testületek, polgári és egyházi községek megyei és egyházi hatóságok oly helyekről, a hol ezen tényezők korlátolt anyagi erejük miatt meglevő iskoláikat vagy rendbe nem hozhatják, vagy az iskolákkal nem bíró helyeken újakat nem állíthatnak, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez tömegesen folyamodnak, részint elemi iskolák kibővítéséért, részint egészen újak felállításáért, részint pedig polgári iskolák nyitására.

Az ily folyamodók ügyét több vidéken, különösen az ország szélein köröskörül fekvő megyékben magam szemléltem vagy kiküldöttem által vizsgáltattam meg s úgy találtam, hogy ezen kérések és kérelmek valóban igazak, s mennél előbb teljesítésre várnak.

E vizsgálat kiegészítésül, az ország említett vidékeiről 26 megyéből, hívtam be a kir. tanfelügyelőkets velők tanácskozva jelőlttem ki azon helyeket, melyeken vagy a létező iskolák kijavítandók és bővítendőek, vagy egészen újak volnának felállítandók.

Ezen 26 megyében összesen 270 oly község van, melyekben állami elemi és 32 oly község, melyekben gazdasági vagy ipari szak-tanfolyammal kapcsolatos polgári iskolát kell a nép és az ország érdekében lehető rövid idő alatt felállítani.

A vizsgálatokból és előterjesztésekből kitént, hogy a nevezett helyeken vagy a czélszerűtlen iskolai épületeket kell kijavítani s átalakítani, vagy egészen újakat kell építeni.

Az új iskolák felállításánál vagy a rozzantak és czélszerűtlenek kijavításánál s megnyitásánál, mindenkor az épületekre fordítandó költség a legtöbb és legterheesebb s ez az oka, hogy az országos költségvetésben a „Népnevelési szükségletre“ évenként ily czélra felvétetni szokott változó, de aránylag mindig csekély összeggel, a nagyszükséglethez képest szembetűnő lépésben előrehaladni nem lehet, a nevezett czimen felvett költségből e kijelölt czélra azért nem lehet többet fordítani, mert a már meglevő, államilag segélyezett és fentartott népoktatási intézetek szükségletei fedezésére, már több mint 800,000 forint összeg van lekötve.

Ama létező s már-már elodázhatatlan szükségén csak úgy lehet biztosan segíteni, ha a népnevelésre évenként megszavaztatni szokott összegzen felül, az országgyűlés csupán állam-iskolai épületek felállítására 500,000 frt erejéig nyugt engedélyt s ennek fedezését kölcsön felvétel útján erandi meg. E kölcsönnek törlesztése, hosszabb időre felosztva, aránylag kevésbé terhelné meg az évi költségvetést, a létezőhiányon pedig egyszerre, vagy legalább rövid idő alatt segítene. Mivel pedig 500,000 frtnak egyszerre beépítése úgy sem volna eszközölhető, magát ezen kölcsön felvételét is öt esztendőre kellene felosztani oly módon, hogy a most beálló 1884- évben 100,000 frt vétetnék kölcsön és fordítatnék állami elemi és polgári iskolai épületek előállítására, az erre következő négy év alatt e czélra ismét száz-száz ezer; így összesen 500,000 frt vétetnék kölcsön és fordítatnék a megnevezett czélra.

E kölcsön 5%-os kamatai és 1%-os törlési hányadai, a népnevelési szükségletben új állami iskolák felállítására megszavaztatni szokott összegből fedeztetnének s ily úton az egész kölcsön 1884-től számítva 37 és fél év alatt felveendő 500,000 frt kamata és törlési hányada 6%-kal számítva, az első évben 6000, az ötödik s az azt követő 32 évben évenként 30,000 az utolsó évben végre 15 ezer frtot fogna igénybe venni.

Bizton hiszem, hogy a fennebb érintett kulturai nagy szükség öt év alatt nagy részben enyhítve s elenyésztetve lesz.

Ugyanezért a felhozott okoknál fogva kérem a törvényjavaslatba foglalt 500,000 frt kölcsönözhetését az elő terjesztett törvényjavaslat által megengedni.

Budapest, 1884 ik év január 10-én.

Trefort Ágoston,
vallás- s közoktatásügyi miniszter.

VEGYESEK.

— Magyar iskolaegyesület alakult meg a fővárosban, mely a német „Schulverein“ mintájára a magyarosodásnak társadalmi úton óhajt lendületet adni. Üdvözöljük ezen helyes eszmét, melynek megkísérelt megvalósítását melegen óhajtjuk és melyhez járulni minden jóra való hazafi, első sorban a népnevelés munkásai vannak hívatva. Az egyesület alapszabályai eddig nem jutván szerkesztőségünkhöz, annak érdekében behatóbban foglalkozandunk a „Magyar iskola-egyesület“ ügyével.

— Siketnémák oktatása. A pozsonyi kir. tanfelügyelőség köztudomásra juttatja, hogy a pozsonyi áll. tan. képezde gyakorlóiskolájában oly siketnémák; kiket szüleik a városban elhelyezni tudnak, a megfelelő szakszerű oktatásban részesülhetnek.

— Budapest főváros lakossága a legújabb statisztikai adatok szerint 411,577. ezek közül katonai: 10,216. A lakosság kerületenkint következőképen oszlik meg: I. ker: 29,961 — II. k.: 20,930. — III. k.: 27,476. — IV. k.: 32,177. — V. k.: 37,502 — VI. k.: 63,102. — VII. k.: 60,296. — VIII. k.: 71,341. — IX. k.: 33,811 — X. k.: 9,303.

— A fővárosi tiszt. főorvosa újlag azon javaslatot terjeszté a fővárosi tanács elé, hogy télen az elemi iskola I. II. osztályai-ban az oktatás d. e. g órákor kezdődjék, mivel ezen osztályok tanítványai, gyenge fejlettségűeknél fogva, nagyon kí vannak téve az időjárás káros behatásainak, és a reggeli homályban szemüket is felette megerőltetik.

— Az „Egyházi és Iskolai Szemle“ melyet Nagy-Enyeden Dr Bartók György kiváló gondnal szerkesztett, ez év elején megszünt.

— A bajor közoktatásügyi miniszterium a hálózatos számtani füzetek használatát a népiskolákban eltiltotta, mert az orvosok véleménye szerint ez a rövidlátást nagy mértékben elősegíti.

— Bukovinában a tartomány-gyűlés közelebből fogadta el a néptanítók fizetésének emelésére vonatkozó javaslatot.

— Schulle und Haus (Család és Iskola) című lapunkéval egyező programmal Bécsben új szaklap indul meg, melynek érdekesebb közleményeiről alkalmilag értesíteni fogjuk olvasóinkat.

Tartalom. Felsőnép és polgári iskolai tanáregylet. Bly. — A felelemről. Ujjfalussy. — A család és a nevelés ügyi sajtó. Czirkák Albert. — Tárca: Gr. Széchenyi István az 1825-iki országgyűlésen. Dr. Ferenczi Zoltán. — A familistére népiskolái Guise-ben, Franciaországban. De Gerando Antonina — Szemle: Románia, Algier és Angliából. Egyesületiek: Az „Eötvös-alap“ érdekében — Vegyesek — Melléklet. Paedagogiai Füzetek I. sz. Rousseau élete és neveléstana. Irta Rieger Imre. 2-ik közlemény.